

УДК [94:061.233(73=161.2):323.1(477+477.83/.86)]"192"
DOI: 10.33402/nd.2024-12-141-148

Інна КРАВЧУК

здобувач відділу новітньої історії

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/IWH-5500-2023>

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1513-7624>

e-mail: kravcukinna304@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ

Розкрито особливості створення Об'єднання українських організацій в Америці на початку 20-х років XX ст. Відзначено, що на початку XX ст. українська громада США складалася переважно з вихідців із Західної України, які мали різний рівень національної свідомості, майновий стан і релігійні уявлення, що ускладнювало створення монолітної громадсько-політичної інституції. Зауважено, що під впливом Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр. серед українців США посилювалися консолідаційні процеси.

Зазначено, що об'єднання виникло як реакція американських українців на заклики підтримки української національної ідеї та надання допомоги політичним силам Наддніпрянщини та Галичини в їхній боротьбі за незалежність, а на конгресі (жовтень 1922 р.) обговорено також питання організації фінансової допомоги через запровадження «національного податку», підтримки шкіл в Україні, заснування Українського народного університету та Українського пресового бюро.

Визначено, що до Об'єднання українських організацій в Америці ввійшли: Український народний союз, «Провидіння», «Українська народна поміч», «Згода братів», Січова організація, Українська ліга американських горожан та Українська ліга американських ветеранів. Схарактеризовано підсумкові документи першого конгресу, зокрема вказано, що в ухваленому маніфесті засуджено дії польської армії в Галичині та закликано українську еміграцію до протестів проти репресій українського населення у Східній Галичині. Відзначено, що Об'єднання українських організацій в Америці, створене 1922 р., сприяло консолідації українських громадських інституцій, підтримці емігрантів, збереженню культурної спадщини, а також відстоюванню українських національних інтересів.

Ключові слова: Об'єднання українських організацій в Америці, США, управа, конгрес, українська національна ідея, Український народний союз, «Провидіння», Українська ліга американських горожан.

Об'єднання українських організацій в Америці, створене 1922 р., – громадська ініціатива української діаспори, яка згуртувала різні за напрямом діяльності українські громадські інституції у Сполучених Штатах Америки (США) для координації їхньої діяльності та спільної підтримки українських інтересів. Діяльність організації була спрямована на підтримку українських іммігрантів у США, сприяння українській

культури й освіти, а також підтримку української державності на початку 1920-х років і політичних ініціатив української еміграції впродовж міжвоєнного періоду ХХ ст.

Перші кроки до створення Об'єднання українських організацій в Америці було зроблено на початку ХХ ст. У цей період українська громада у США перебувала на стадії посилення консолідації, однак цей процес був ускладнений низьким рівнем національної свідомості і браком ресурсів серед іммігрантів. Більшість американських українців мали мінімальний громадсько-політичний досвід та були більше зацікавлені в нарошенні власних матеріальних і фінансових можливостей. Із часом завдяки зусиллям активістів та створенню культурних і релігійних організацій українська діаспора США зуміла розвинути громадсько-політичну активність. Важливу роль у цьому процесі відігравали церковні парафії, братства й українська преса, зокрема часопис «Свобода». Потужним імпульсом до створення Об'єднання українських організацій в Америці стали події Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр., які посилили ментальний зв'язок діаспори із співвітчизниками в українських землях. Водночас посилювалося ідеологічне розмежування серед українців США, що привело до поділу на різні групи за етнічним самоусвідомленням і підтримкою української національної ідеї. Зважаючи на кризу в Українському народному союзі (УНС), виникла необхідність створення нової національної політичної організації, що привело до утворення Української народної ради (УНРади), а згодом інших громадсько-політичних організацій, зокрема Української ради та, зрештою, до Об'єднання українських організацій в Америці.

На жаль, на сьогодні політична та культурно-просвітня діяльність організації вивчена поверхово, а історіографія досліджуваної проблеми перебуває на етапі становлення. Власне, незважаючи на важливу роль Об'єднання українських організацій в Америці в національно-культурному та політичному житті української діаспори, історія створення та діяльності цієї громадської інституції не відображена належно в українській і зарубіжній історіографії. Окремі фактологічні матеріали, дотичні до предмету дослідження, знаходимо у працях О. Рев'юка, І. Кедрина (Кедрин, 1969), М. Куропаса (Куропась, 1984), О. Сухобокової (Сухобокова, 2018).

Мета статті – схарактеризувати особливості створення Об'єднання українських організацій в Америці крізь призму суспільно-політичних процесів на Американському континенті на початку 20-х років ХХ ст.

Як уже зазначено, спроби створити єдину організацію, яка би скеровувала діяльність усіх українських громадсько-політичних осередків і представляла би їхні інтереси перед суспільством та владою США беруть витoki від Першої світової війни. Саме тоді українська громада США, прагнучи допомогти українцям на рідних землях у здобутті державності, 1915 р. провела Український сейм, який заснував Федерацію українців у США (Куропась, 1984, с. 34). Її співорганізаторами виступили такі найвпливовіші українські громадські організації США, як УНС, Український робітничий союз, Об'єднання українців-католиків «Провидіння» тощо (Куропась, 1984, с. 34). Однак уже в 1916 р. УНС та «Провидіння» вийшли з неї і створили іншу центральну організацію української громади у США – Українську раду в Америці. Обидві організації діяли в інтересах України, що і забезпечило проголошення президентом Вудро Вільсоном (Woodrow Wilson) проведення у США 21 квітня 1917 р. Українського дня на підтримку українського народу у світовій війні (Куропась, 1984, с. 34).

Після завершення Першої світової війни (1918) провід перебрала на себе Українська рада (у 1919 р. змінила назву на «Український народний комітет»). У тісному зв'язку з українською дипломатичною місією у Вашингтоні та окремими конгресменами, комітет намагався переконати Білий дім і Конгрес, а також світову спільноту в необхідності визнання незалежності України (Сухобокова, 2012, с. 47–50). Вкотре ідея створення організації, яка б об'єднала зусилля всіх українських організацій у США, виникла на тлі поразки Української революції та економічного лихоліття, яке охопило українські терени в перші повоєнні роки (Сухобокова, 2012, с. 47–50).

Один із найактивніших українських діячів діаспори у США о. Володимир Сполітакевич на початку 1920-х років із цього приводу писав: «Край простягає до нас свої вихудлі, костисті руки; просить і благає помочі і поратунку перед страшною, в очі заглядаючою смертю ... Жаль та розпука серце стискає ... що ми, американські українці, неспосібні дати належну допомогу своїм поневоленим братам в Україні» (Третій Конгрес, с. 4).

На початку 1920-х років українські громадсько-політичні організації США зосередили зусилля на «акції Позички Національної Оборони та Негайної Допомоги із грошових Зборів для допомоги Західній Україні після поразки української сторони у польсько-українській війні за ці території» (Куропась, 1984, с. 38). За її результатами було зібрано 140 тис. дол. Водночас акція стала першим прецедентом для об'єднання українських національно свідомих кіл США.

Поряд із цією подією, у Вашингтоні відбувся з'їзд Ліги американських горожан українського роду, скликаний з ініціативи голови товариства Теодора Грицея, де обговорювали питання захисту захопленої Польщею території Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), статус якої на міжнародній арені ще поки точно не був визначений. У його межах планували організувати слухання в секретаря штату Чарльза Г'юза (Charles Hughes), у комісії закордонних справ палати представників і президента США Воррена Гардінга (Warren Harding).

До столиці США 6 червня 1922 р. прибуло 96 делегатів із різних міст, між якими були представники дієцезій, центральних організацій і преси, а також американські ветерани українського походження під проводом капітана Михайла Дармограя. На нарадах з ініціативи о. Лева Левицького вирішили, що ліга має скликати наради представників усіх центральних організацій в Америці, щоб порозумітися у справі створення спільної організації для кращої матеріальної й політичної допомоги українському народові в Європі (До українського загалу, с. 4). Фактично ж перші кроки до створення об'єднаної інституції було зроблено ще раніше: на тлі новин про масовий голод 1921–1922 рр. у підрадянській частині України 27 травня 1922 р. такі організації, як УНС, «Провидіння», «Українська народна поміч», «Згода брацтв», Січова організація, Українська ліга американських горожан та Українська ліга американських ветеранів, від імені Об'єднання українських організацій в Америці підписали відозову про організацію грошових зборів на підтримку голодуючих (До українського загалу, с. 4).

У Філадельфії 30 червня 1922 р. відбулася нарада представників названих організацій, на якій одногосно прийняли рішення про створення об'єднаної інституції: «Взявши під увагу велику вагу сучасного моменту в національній визвольній боротьбі українського народу і в зв'язку з цим крайню потребу консолідації національних сил не тільки в краю, але і тут, на іміграції, та з огляду на конечну потребу

загального об'єднання для негайного поширення політичної й матеріальної допомоги рідному краю – представники українських організацій в Америці згодилися утворити “Об'єднання Українських Організацій в Америці” як громадянську репрезентацію українського народу в Америці» (До українського загалу, с. 4).

Основними завданнями майбутньої організації було названо:

- сприяння здобуттю визнання самостійної державності на українських землях;
- збір і регулярні передання матеріальної допомоги українцям на українських теренах;
- об'єднання та захист представників українських емігрантів в Америці;
- створення єдиного українського національного табору на Американському континенті (Мишуга, 1944, с. 131).

Політичний ідеал представників об'єднання – утворення на з'єднаних в одних кордонах українських територіях незалежної, народоправної Української держави, остаточний державний устрій якої мав бути визначений на майбутньому національному зібранні репрезентантів, обраних на підставі загального, рівного, таємного, безпосереднього та пропорційного голосування (Мишуга, 1944, с. 131).

У Філадельфії 26–27 жовтня 1922 р. відбувся перший конгрес об'єднання, на який прибули представники 7 центральних організацій і 130 делегатів, що репрезентували 176 товариств. Очілником зібрання став Омелян Ревюк, а секретарями – Антін Цурковський і Михайло Стоколоса (Промова-1, с. 4).

Звіт початкового етапу діяльності організації оголосив Семен Ядловський, який, зокрема, відзначав: «Організатори цієї організації свято переконані, що такої організації хоче весь український нарід на іміграції в Америці. За такою організацією підносились голоси здавна ... Чи говорено “про згоду між провідниками”, чи про “злуку всіх партій”, чи “про одну партію”, чи ... “залишення безупинних сварок”, чи як ще інакше не говорено то все це було висловом стремління одної думки. Все, що в нашій народі лишилось здоровим, живучим, охочим до праці, а не до говорення і сварки, хотіло покінчити з княжими міжусобицями, з кампаніями гетьманів проти гетьманів, з цькуванням провідника на провідника. Це живуче зерно народу, що було незахоплене гниллю приватних сварок та вузьких амбіцій, хотіло відкинутися від цієї гнилі і обєднати все здорове до життя і боротьби. Най буде, що наша історія є одним сумним прикладом страшних наслідків таких сварок, одначе треба признати, що є вона також доказом, що здорова роботяща думка праці, організації, мира, порядку і ладу ніколи не запропащувалась серед українського народу. Не запропащувалась вона і серед українських імігрантів в Америці» (Промова-1, с. 4).

На форумі був присутній і представник ЗУНР Лука Мишуга, який, виступаючи перед учасниками конгресу, наголошував: «Великий час, який саме переживає український нарід, приніс нам таку велич як відновлена Українська Держава, але й заставив нас переживати таку трагедію, як поновне повне поневолення цілої української нації ... Як у всіх того роду національних катастрофах, так і тут, треба більше чим коли-небудь побоюватись, що для потрясеної великими жертвами і поразенням народньої маси прийде час повного притупіння, зневіри, морального занепаду та розкладу ... І в таких то часах ..., треба великого політичного розуму збоку тих, в яких руках лежить провід народу, щоби відвернути найбільше нещастя, себто розклад свого власного національного ядра. А треба пам'ятати, що саме в таких хвилинах звикла судьба кувати долю народу на довгі а довгі віки ... Положивши в основу нашої політичної орієнтації

принцип опертя на власні сили, будуємо українську державу на невичерпаній силі життєвої енергії українського народу та на його сильнім, мільонами жертв крові задокументованім, бажанню жити самостійним державним життям. Голосимо, що тільки від сили цієї енергії буде залежати будучність нашої держави» (Привіт, с. 4).

Репрезентант ЗУНР у Канаді Осип Назарук, виступаючи з доповіддю про стан української справи на тлі міжнародної ситуації на початку 1920-х років, відзначав такі перспективи української національної справи та найближчі завдання для українського народу: «Шлях наш веде на схід, туди, де живе більшість української нації й де б[є]ється серце її, що називається Київ ... Час і нам зрозуміти, що український нарід непобідимий, і що він раз сказавши собі: “Я мушу мати свою державу” – здобуде її напевно. Одно одиноке услів'я сповніть, а матимете державну незалежність: Ідїть одним фронтом проти ворога й не дайте зі своїх рядів помічників для ворога і гнобителя. Тоді нема на світі такої сили, яка могла б нам перешкодити у здобуттю незалежної української держави» (Промова-2, с. 4).

Під час конгресу делегати ухвалили запровадження «національного Податку» (по 25 центів місячно від члена об'єднання, який, як відзначали на з'їзді, мав би «бути постійним доходом на українську національну справу в Злучених Державах і в Європі ... основою, на якій та робота має опертись після щорічного сталого бюджету») (Мишуга, 1944, с. 133).

Водночас на конгресі підтримали заклики до українців Америки з організації «Днів збірки» для допомоги голодуючим в Україні (доповідав В. Кузів), а також зборів для розвитку мережі «Рідної школи» в Україні під час різдв'яних і великодніх свят, Дня квітів (у червні) і Дня осіннього листка (у листопаді) в наступні роки. Семен Демидчук презентував ініціативу зі створення Українського народного університету та закликав провести в найближчій часовій перспективі з'їзд «Просвіти» (Вахнянин, 2021, с. 397). Водночас у доповіді С. Дембицького та Д. Штогриня представлено питання функціонування Українського банку в Америці і можливого створення Українського пресового бюро (Вахнянин, 2021, с. 397).

За результатами конгресу до управи об'єднання обрали 24 представників: по 3 з кожної зі 7 центральних організацій, представлених членами на форумі, та 3 із місцевих організацій, що не належали до центральних (Успіх, с. 4). До виконавчої ради організації ввійшли: о. Лев Левицький (очільник), Теодор Грицей, д-р Сергій Гринецький, В. Гришко і М. Коцюк (заступники), Іван Борисевич (скарбник), д-р Володимир Коваль і Михайло Дармограй (секретарі) (Успіх, с. 4).

У першій відозві сформованої управи об'єднання, наголосили, що «в основу плянної праці мусить бути положена єдність, згода і жертва», та що «лише пильним береженням народного гроша та чесною господаркою народніми фондами можна буде здобути довіря загалу» (Успіх, с. 4). Крім згаданих членів ексекютиви, її підписали як радники об'єднання І. Оргинський, М. Гурянський, В. Логович, В. Сіменович, Ю. Хиляк, С. Скегар, А. Тарас, Н. Левицький, В. Титанич, В. Шабатура, М. Хандога, М. Соловський, С. Бриндзей, а як контролери В. Сполітакевич, М. Копачук та Г. Пипюк (Успіх, с. 4).

Крім того, реагуючи на початок окупації польською армією Галичини, яка стала наслідком польсько-української війни, на першому конгресі також прийняли «Маніфест до українського загалу в Америці», у якому зазначили, що «страшний суд принесли ляхи на нашу стару Батьківщину-Галичину, де тисячами арештують

українських людей за те, що не хотіли брати участі в виборах до польського союму» (Вронська, 2010, с. 502). У документі було запропоновано 17 грудня 1922 р. провести по всіх українських осередках Америки віча та збори для ухвалення звернень із протестом до американського уряду проти «польських розбійів у Східній Галичині» та підготувати відповідні телеграми до сенаторів і конгресменів (Вронська, 2010, с. 502).

Так, українська діаспора у США від часів Першої світової війни докладала значних зусиль для організації громадсько-політичної діяльності з метою допомоги Рідному краю. Створення Федерації українців у США, Української ради в Америці, а згодом Об'єднання українських організацій в Америці демонструвало прагнення до єдності українських громадських організацій. Попри труднощі та внутрішні конфлікти, українські організації США зуміли згуртуватися в Об'єднання українських організацій в Америці (1922) навколо основних тогочасних проблемних питань, якими були міжнародне визнання української державності та допомога голодуючим у підрадянській Україні. Цей факт свідчить про високу політичну свідомість та активність українців за кордоном на початку 20-х років ХХ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Вахнянин, А. (2021). Шлях до єднання: ідея створення Світового Конгресу Вільних Українців. *Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Історія*, 6(48), 395–407.

Вронська, Т. (2010). Об'єднання Українських Організацій Америки. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. (Т. 7: Мл–О). Київ, 502.

До українського загалу в Америці. (1922, 2 серпня). *Свобода*, 4.

Кедрин, І. (1969). УНС і громада. *Ювілейний альманах у 75-річчя Українського народного союзу. 1894–1969*. Джерзі Сіті; Нью Йорк, 92–95.

Куропась, М. (1984). *Історія української імміграції в Америці. Збереження культурної спадщини*. Нью-Йорк.

Мишуга, Л. (1944). Об'єднання українських організацій в Америці. *Ювілейний альманах УНСоюзу 1894–1944*. Джерсі Сіті, 121–135.

Привіт Українському Конгресу в Америці! (1922, 31 жовтня). *Свобода*, 4.

Промова-1: Промова д. Семена Ядловського. (1922, 1 листопада). *Свобода*, 4.

Промова-2: Промова делегата галицького уряду д-ра Осипа Назарука. (1922, 31 жовтня). *Свобода*, 4.

Рев'юк, О. (1937). Розбій політичного світогляду українського емігранта. *Пропам'ятна книга видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу*. Джерзі Сіті; Нью Джерзі, 300–323.

Сухобокова, О. (2012). Консолідація української діаспори США та її інтеграція у політичне життя держави (початок ХХ ст. – 1980-ті рр.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, 112, 45–50.

Сухобокова, О. (2018). Спроба створення єдиного національного фронту на еміграції українськими соціалістами в першій половині 1920-х рр. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*, 2(48), 88–94.

Третій Конгрес Об'єднання Українських Організацій в Америці. (1924, 5 листопада). *Свобода*, 4.

Успіх Українського Національного Конгресу. (1924, 1 листопада). *Свобода*, 4.

REFERENCES

Vakhnianyn, A. (2021). Shliakh do yednannia: ideia stvorennia Svitovoho Konhresu Vilnykh Ukraintsiv. *Problemy humanitarnykh nauk. Zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Istoriiia, 6(48)*, 395–407 (in Ukrainian).

Vronska, T. (2010). Obiednannia Ukrainskykh Orhanizatsii Ameryky. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*; u 10 t. (T. 7: MI–O). Kyiv, 502 (in Ukrainian).

Do ukrainskoho zahalu v Amerytsi. (1922, Serpen 2). *Svoboda*, 4 (in Ukrainian).

Kedryn, I. (1969). UNS i hromada. *Yuvileinyi almanakh u 75-richchia Ukrain'skoho narodnoho soiuzu. 1894–1969*. Jersey City; New York, 92–95 (in Ukrainian).

Kuropas, M. (1984). *Istoriiia ukrainskoi immihratsii v Amerytsi. Zberezhennia kulturnoi spadshchyny*. New York (in Ukrainian).

Myshuha, L. (1944). Obiednannia ukrainskykh orhanizatsii v Amerytsi. *Yuvileinyi almanakh UNSoiuzu 1894–1944*. Jersey City, 121–135 (in Ukrainian).

Pryvit Ukrainkomu Konhresu v Amerytsi! (1922, Zhovten 31). *Svoboda*, 4 (in Ukrainian).

Promova d. Semena Yadlovskoho. (1922, Lystopad 1). *Svoboda*, 4 (in Ukrainian).

Promova delchata halyskoho uriadu d-ra Osypa Nazaruka. (1922, Zhovten 31). *Svoboda*, 4 (in Ukrainian).

Reviuk, O. (1937). Rozbii politychnoho svitohliadu ukrainskoho emihranta. *Propamiatna knyha vydana z nahody soroklitnoho yuvyleiu Ukrain'skoho Narodnoho Soiuzu*. Dzherzi Syti; Niu Dzherzi, 300–323 (in Ukrainian).

Sukhobokova, O. (2012). Konsolidatsiia ukrainskoi diaspory SSHa ta yii intehratsiia u politychne zhyttia derzhavy (pochatok XX st. – 1980-ti rr.). *Visnyk Kyiv'skoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriiia, 112*, 45–50 (in Ukrainian).

Sukhobokova, O. (2018). Sproba stvorennia yedynoho natsionalnoho frontu na emihratsii ukrainskymy sotsialistamy v pershii polovyni 1920-kh rr. *Naukovyi visnyk Chernivets'koho natsionalnoho universytetu imeni Yuriiia Fedkovycha. Istoriiia, 2(48)*, 88–94 (in Ukrainian).

Tretii Konhres Obiednannia Ukrainskykh Orhanizatsii v Amerytsi. (1924, Lystopad 5). *Svoboda*, 4 (in Ukrainian).

Uspikh Ukrain'skoho Natsionalnoho Konhresu. (1924, Lystopad 1). *Svoboda*, 4. (in Ukrainian).

Inna KRAVCHUK

Applicant of the Department of Contemporary History

I.Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/IWH-5500-2023>

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1513-7624>

e-mail: kravcukinna304@gmail.com

**PECULIARITIES OF CREATION OF THE ASSOCIATION
OF UKRAINIAN ORGANIZATIONS IN AMERICA**

The article explores the unique aspects of establishing the Association of Ukrainian Organizations in America in the early 1920s. It highlights that the Ukrainian community in

the United States at the time was primarily composed of immigrants from Western Ukraine with varying levels of national consciousness, socioeconomic backgrounds, and religious beliefs, which complicated efforts to form a unified socio-political institution. Under the influence of the First World War and the Ukrainian Revolution of 1917–1921, consolidation processes among Ukrainians in the United States intensified. It is noted that the union emerged as a reaction of American Ukrainians to the call to support the Ukrainian national idea and to assist the political forces of the Naddnipro and Galicia in their struggle for independence, and the Congress (October 1922) also discussed the organization of financial assistance through the introduction of a «national tax», support for schools in Ukraine, the establishment of the Ukrainian People's University and the Ukrainian Press Bureau. It was determined that the Association of Ukrainian Organizations in America includes: The Ukrainian People's Union, Providence, Ukrainian People's Aid, Consent of Brotherhoods, Sich Organization, Ukrainian League of American Citizens, and Ukrainian League of American Veterans. The author characterizes the final documents of the first congress, in particular, it is stated that the adopted manifesto condemned the actions of the Polish army in Galicia and called on the Ukrainian emigration to protest against the repression of the Ukrainian population in Eastern Galicia. The article notes that the Association of Ukrainian Organizations in America, founded in 1922, played a significant role in unifying Ukrainian public institutions, supporting emigrants, preserving cultural heritage, and advocating for Ukrainian national interests.

Key words: Association of Ukrainian Organizations in America, USA, government, Congress, Ukrainian national idea, Ukrainian People's Union, Providence, Ukrainian League of American Citizens.